

Asia C-242/20

Ennakkoratkaisukysymys

Jättämispäivä:

8.6.2020

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Kroatia)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

6.5.2020

Kantaja:

HRVATSKE Šume d.o.o., joka on Zagreb HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj, p.o:n, Zagreb, oikeusseuraaja

Vastaaja:

BP EUROPA SE, joka on DEUTSCHE BP AG:n oikeusseuraaja, joka taas on THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH:n oikeusseuraaja

[– –]

Asia: Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö siviilioikeuden alalla

Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin:

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske [– –]

Pääasian asianosaiset [– –]:

Kantaja: HRVATSKE Šume d.o.o., joka on Zagreb HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj, p.o:n, Zagreb, oikeusseuraaja [– –], jäljempänä kantaja

Vastaaja: BP EUROPA SE, joka on DEUTSCHE BP AG:n oikeusseuraaja, joka taas on THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH:n oikeusseuraaja [– –], jäljempänä vastaaja

Tiivistelmä pääasian kohteesta, relevanteista tosiseikoista ja asiassa sovellettavista kansallisista säännöksistä, sekä niiden syiden esittely, joiden takia ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin tiedustelee, miten unionin oikeuden säännöksiä on tulkittava:

Nyt käsiteltävässä asiassa Trgovački sud u Zagrebu (Zagrebin kauppatuomioistuin, Kroatia) [– –] on todennut, ettei se ole toimivaltainen, ja se on hylännyt kanteen, koska se on katsonut, ettei Kroatian tuomioistuimilla ole asiassa kansainvälistä toimivaltaa. Kantaja on valittanut kyseisestä ratkaisusta Visoki trgovački sud Republike Hrvatskeen (ylempi kauppatuomioistuin, Kroatia). [– –].

Trgovački sud u Zagrebussa (Zagrebin kauppatuomioistuin) käyty menettely pantiin vireille 1.10.2014 päivätyllä kanteella, jossa kantaja väitti, että Vrhovni sud Republike Hrvatsken (ylin tuomioistuin, Kroatia) 21.5.2009 antamalla tuomiolla [alkup. s. 2] [– –] oli muutettu aikaisempia ratkaisuja ja todettu, että kantajaan kohdistunut täytäntöönpano, joka oli määrätty Trgovački sud u Zagrebun antamalla täytäntöönpanomääräyksellä, oli lainvastainen. Mainitussa tuomiossa kyseisten asioiden vastaajat veloitettiin myös korvaamaan nyt käsiteltävänä olevan asian kantajalle kahdeksan päivän kuluessa kulut, joiden määrä oli 299 974,65 Kroatian kunaa (HRK), ja hylättiin nyt käsiteltävänä olevan asian vastaajan ja ensiksi mainitun asian vastaajan vaatimukset, jotka koskivat määrältään 231 480,90 HRK:n kulujen maksamista.

Trgovački sud u Zagrebun aikaisemmalla täytäntöönpanomääräyksellä oli nimittäin nyt käsiteltävän asian vastaajan oikeudellisena edeltäjänä olleen yhtiön vaatimuksesta määrätty FUTURA d.o.o:hon, Zagreb, kohdistuvasta tuomioistuimen määräämästä täytäntöönpanosta, joka toteutettiin pidättämällä rahasaatavia, joita täytäntöönpanomenettelyn vastapuolella oli nyt käsiteltävän asian kantajaan, eli täytäntöönpanomenettelyn vastapuolen velalliseen nähden, ja luovuttamalla ne perintää varten yhtiölle, joka oikeudellisesti edelsi nyt käsiteltävän asian vastaajaa, eli täytäntöönpanomenettelyn hakijaa. Kantaja, joka on edellä mainitun täytäntöönpanomenettelyn vastapuolen velallinen, turvautui oikeussuojakeinoihin, mutta niillä ei ole täytäntöönpanomenettelyä lykkäävää vaikutusta, joten saatava perittiin pidättämällä kantajan 11.3.2003 päivätyistä laskusta 3 792 600,87 HRK ja siirtämällä kyseinen määrä vastaajalle.

Menettelyssä, jonka kantaja pani vireille osoittaakseen, että siihen kohdistunut täytäntöönpanoa koskeva tuomioistuinmenettely oli lainvastainen, Vrhovni sudin 21.5.2009 [– –] antamassa tuomiossa todettiin, että täytäntöönpano todella oli ollut lainvastainen, joten vastaajasta ei ollut tullut kantajan velkojaa. Kyseisellä Vrhovni sudin lopullisella tuomiolla poistettiin näin ollen sen perinnän oikeudellinen perusta, jonka nyt käsiteltävän asian vastaaja suoritti kantajaan nähden. Tässä tapauksessa vastaaja, joka sai perusteetonta etua, on näin ollen velvollinen palauttamaan kantajalle kyseisessä täytäntöönpanomenettelyssä saamansa määrät laillisine korkoineen.

Täytäntöönpanomenettelyä koskevien sääntöjen perustella tällaisissa tapauksissa on mahdollista esittää vastavaatimus (protuovrha) saman täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, mutta viimeistään vuoden kuluttua täytäntöönpanopäivästä, joten kantaja on pannut vireille tämän erillisen perusteettoman edun palautusta koskevan riita-asian oikeudenkäynnin (parnični postupak), koska kyseisen edun oikeudellinen perusta on myöhemmin lakannut olemasta. Tästä vastavaatimusten esittämistä koskevasta säännöstä on säädetty täytäntöönpanolain (Ovršni zakon, Narodne novine, nro:t 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11 ja 70/12) 58 §:n 5 momentissa, mutta myös kaikkiin myöhempisiin täytäntöönpanoa koskeviin säännöksiin sisältyy sama ajallinen rajoitus siltä osin kuin on kyse samassa täytäntöönpanomenettelyssä suoritettujen maksujen palauttamista koskevista vaatimuksista.

Perusteettoman edun palautusta koskevat säännöt sisältyvät velvoiteoikeudellisista suhteista annetun lain (Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, nro:t 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 ja 29/18) 1111–1120 §:ään, ja perussääntö sisältyy 1111 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään seuraavaa: ”kun osa henkilön varallisuudesta siirretään siirtämisen tavasta riippumatta osaksi toisen henkilön varallisuutta ilman, että siirto perustuu oikeustoimeen, tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen ratkaisuun tai lakiin, kyseisen edun saaja on velvollinen palauttamaan sen tai korvaamaan sen arvon.”

Asianosaisten välinen oikeusriita koskee muun muassa tuomioistuimen toimivaltaa, koska vastaaja, joka on yhtiö, jonka kotipaikka on Saksan liittotasavallassa, on vastineessaan riitauttanut Kroatian tuomioistuinten toimivallan.

Trgovački sud u Zagrebu on todennut, ettei se ole toimivaltainen, soveltamalla virheellisesti tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1) [– –], jonka 66 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Tätä asetusta sovelletaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille, [alkup. s. 3] sellaisiin virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu tai rekisteröity virallisina asiakirjoina, ja sellaisiin tuomioistuimessa tehtyihin sovintoihin, jotka on hyväksytty tai tehty 10 päivänä tammikuuta 2015 tai sen jälkeen.” Mainittu tuomioistuin teki kansainvälistä toimivaltaa koskevan päätelmänsä sen perusteella, ettei ollut olemassa erityissääntöä, joka olisi koskenut tuomioistuinten kansainvälistä toimivaltaa perusteetonta etua koskevissa asioissa, joten pääsääntöä vastaajan kotipaikkakunnan tuomioistuimen toimivallasta oli sovellettava. Koska nyt käsiteltävä kanne on nostettu 1.10.2014, sovellettava säädös on kuitenkin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetusta (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) [– –]. Näin ollen sopimukseen perustumattoman vahingonkorvauksen (kvazi-delikt) tai tuomioiden täytäntöönpanon käsitteiden oikea tulkinta ei ole niin ilmeinen, ettei se jättäisi

tilaa järkevälle epäilylle, joten esille nousseiden kysymysten osalta on katsottu aiheelliseksi esittää tämä ennakkoratkaisupyyntö sen määrittämiseksi, ovatko Kroatian tuomioistuimet toimivaltaisia tutkimaan nyt kyseessä olevan kanteen. Unionin tuomioistuimen ratkaisu tältä osin on tarpeen, jotta Visoki trgovački sud voi antaa ratkaisun tässä asiassa, ja ennakkoratkaisupyyntö kuuluu unionin oikeuden yhtenäiseen soveltamiseen liittyvän yleisen edun alaan.

[– –][Asian käsittelyn lykkääminen ennakkoratkaisumenettelyn ajaksi ja maininta tältä osin relevanteista kansallisista säännöksistä]

I. Ensimmäinen kysymys

Neuvoston asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa: [– –] sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua.”

Koska perusteettoman edun (nyt käsiteltävässä asiassa oikeudellinen perusta on vaatimus, joka on lopulta todettu lainvastaiseksi, ja kantaja vaatii nyt maksua sillä perusteella, että yhden vuoden määräaika, josta on säädetty sen varalle, että takaisinmaksu voisi tapahtua saman täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, on päättynyt) oikeudellinen instituutio, joka tunnettiin jo roomalaisessa oikeudessa, kuuluu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvaukseen liittyvien asioiden alaan, Kroatian sen paikkakunnan tuomioistuimet, jossa perusteeton etu on syntynyt, saattaisivat olla toimivaltaisia. Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa liityntä on se paikkakunta, missä vahinko sattui tai saattaa sattua, eikä forum delictia tavallisesti sovelleta perusteettoman edun palautusvaatimuksiin, joten säännös voi tietyssä määrin aiheuttaa sekaannusta, koska asetuksessa N:o 44/2001 on säädetty erityisestä toimivallasta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevissa asioissa, mutta ei ole tarjottu asianmukaista liityntää, joten liityntä aiheuttaa sekaannusta, koska perusteettoman edun tapauksessa kyse ei ole vahingosta.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan [neuvoston] asetuksen [EY] 8 N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuun ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevan asian” käsitteeseen kuuluvat kaikki sellaiset kanteet, joissa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla liity ”sopimusta koskevaan asiaan” (ks. tuomio 27.9.1988, Kalfelis, 189/87, EU:C:1988:459, 17 ja 18 kohta; tuomio 13.3.2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, 20 kohta ja tuomio 28.1.2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, 44 kohta).

Asiassa Gazdasagi Versenyhivatal v. Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225) 17.4.2016 esittämässään ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies ehdotti toissijaisesti, että unionin tuomioistuin vastaisi ennakkoratkaisukysymykseen, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohtaa

on tulkittava siten, että kanne, jossa vaaditaan palauttamista perusteettoman edun [alkup. s. 4] perusteella, ei ole kyseisessä säännöksessä tarkoitettu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva asia. Koska unionin tuomioistuin kuitenkin seurasi ensimmäistä ehdotusta, se ei ottanut kantaa tähän kysymykseen (kyseinen kanne ei kuulunut siviilioikeuden alaan, koska tarkoituksena oli saada palautetuksi hallinnollisessa menettelyssä suoritettu määrä).

Asiassa C-572/14, joka perustui ennakkoratkaisupyyntöön [– –], jonka oli esittänyt Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta), [– –] unionin tuomioistuin totesi 21.4.2016 antamassaan tuomiossa seuraavaa: ”tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohtaa on tulkittava siten, että kanne, jossa vaaditaan suoritettavaksi pääasiassa kyseessä olevan kaltainen korvaus, joka on maksettava kansallisen lainsäädännön nojalla, jolla pannaan täytäntöön tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetty ’sopivaa hyvitystä’ koskeva järjestelmä, kuuluu kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuihin ’sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeviin asioihin’.”

Vastaavanlainen erityiseen toimivaltaan liittyvä sääntö, joka koskee samaa kysymystä, löytyy asetuksen N:o 1215/2012 7 artiklan 2 kohdasta, jossa säädetään seuraavaa: ”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa – – sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua.”

[Neuvoston] asetuksen [EY] N:o 44/2001 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa todetaan, että asianmukaisen lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi. Nyt käsiteltävässä asiassa kyse on nimenomaan läheisestä yhteydestä tuomioistuimen ja riita-asian välillä, ja lainkäyttöä helpotetaan, koska vastaaja on Kroatiassa pannut vireille ensimmäisen menettelyn, jonka yhteydessä sille on suoritettu maksu; vasta myöhemmin on todettu, että tämä oli täytäntöönpanoa koskevaa tuomioistuimenmenettelyä koskevien sääntöjen vastaista. Myös kaikki todisteet ovat Kroatiassa.

Ensimmäinen esille nouseva kysymys koskee näin ollen sitä, kuuluuko perusteettoman edun palauttamista koskeva kanne sen toimivallan alaan, josta [neuvoston] asetuksessa (EY) N:o 44/2001 säädetään ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta” koskevassa asiassa, kun otetaan huomioon, että kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 kohdassa säädetään muun muassa seuraavaa: ” Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa: – – 3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta

koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattu.

TYÖASIAKIRJA

II. Toinen kysymys

Lisäksi on todettava, että nyt käsiteltävässä asiassa perusteeton etu on syntynyt sellaisen täytäntöönpanoa koskevan tuomioistuinmenettelyn yhteydessä, joka on pantu täytäntöön, vaikka ei olisi pitänyt, ja että nyt samassa tuomioistuimessa vaaditaan kyseisessä täytäntöönpanomenettelyssä perusteettomasti saadun määrän takaisinmaksua, ja että asetuksen N:o 44/2001 22 artiklan 5 kohdassa säädetään, että asiassa, joka koskee tuomioiden täytäntöönpanoa, yksinomainen toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä täytäntöönpano on tapahtuva tai tapahtunut, kotipaikasta riippumatta. [alkup. s. 5]

Saatavan perintä tapahtui nimittäin sellaisen täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, jonka osalta Vrhovni sudin ratkaisulla myöhemmin todettiin, ettei sitä oltu kantajan osalta suoritettu lainmukaisesti. Suoritetun määrän takaisinmaksua ei voitu vaatia takaisin saman täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, joten kantaja oli täytäntöönpanoa koskevaa tuomioistuinmenettelyä koskevien sääntöjen mukaisesti velvollinen panemaan vireille riita-asian oikeudenkäynnin saadakseen kyseisen määrän palautetuksi. Kun otetaan huomioon läheinen yhteys, joka on olemassa kyseisen riita-asian oikeudenkäynnin ja täytäntöönpanoa koskevan tuomioistuinmenettelyn välillä, esille nousee myös kysymys siitä, onko Kroatian tuomioistuimilla yksinomainen toimivalta nyt käsiteltävässä asiassa.

Toinen esille tuleva kysymys koskee näin ollen, kuuluvatko riita-asian oikeudenkäynnit, jotka on pantu vireille, koska on olemassa ajallinen rajoitus, jonka puitteissa voidaan vaatia sellaisten määrien takaisinmaksua, jotka on perusteettomasti maksettu täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 5 kohdassa – jonka mukaan tuomioiden täytäntöönpanon osalta yksinomainen toimivalta on kotipaikasta riippumatta täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuimilla – säädetyn yksinomaisen toimivallan alaan.

Ennakkoratkaisukysymykset:

1. Kuuluuko perusteettoman edun palauttamista koskeva kanne sen toimivallan alaan, josta neuvoston asetuksessa (EY) N:o 44/2001 säädetään ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta” (kvazi-delikte) koskevassa asiassa, kun otetaan huomioon, että kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 kohdassa säädetään muun muassa seuraavaa: ”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa: – – 3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua.”[?]

2. Kuuluvatko riita-asian oikeudenkäynnit, jotka on pantu vireille, koska on olemassa ajallinen rajoitus, jonka puitteissa voidaan vaatia sellaisten määrien takaisinmaksua, jotka on perusteettomasti maksettu täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 5 kohdassa – jonka mukaan tuomioiden täytäntöönpanon osalta yksinomainen toimivalta on kotipaikasta riippumatta täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuimilla – säädetyn yksinomaisen toimivallan alaan?

Tämän ennakkoratkaisupyynnön liitteinä on jäljennökset kannekirjelmästä (asiakirjavihkon sivut 1–8), vastineesta (sivut 43–47), Trgovački sud u Zagrebun [– –] 20.3.2019 antamasta määräyksestä (sivut 78–82), kyseisestä määräyksestä esitetystä valituskirjelmästä (sivut 86–88), siihen annetusta vastineesta (sivut 91–94) ja 6.5.2020 annetusta määräyksestä lykätä asian käsittelyä.

Zagrebissa 6.5.2020

[– –] [alkup. s. 6] [– –]